Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta
Asiantuntijakuuleminen 6.10.2017
Kirjallinen lausunto 10.10.2017

13/4.1./17
10.10.2017

Tasa-arvoasiain neuvottelukunnan lausunto HE 106/2017 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2018

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta (TANE) edistää sukupuolten välistä tasa-arvoa yhteiskunnassa, joten neuvottelukunnan lausunto keskittyy sukupuolten tasa-arvoon liittyviin näkökulmiin.

Talousarvio on tärkeä sukupuolten tasa-arvon edistämiselle. TANE keskittyy lausunnossaan kahteen asiaan: sukupuolivaikutusten arviointiin sekä tasa-arvoviranomaisten ja naisjärjestöjen kattojärjestöjen rahoitukseen.

Sukupuolivaikutusten arviointi

Tasa-arvolaki edellyttää viranomaisilta sukupuolten välisen tasa-arvon suunnitelmallista edistämistä, velvollisuus koskee kaikkia viranhaltijoita. Tasa-arvonäkökulman nivominen talousarvioesitykseen ja muihin ministeriöiden avainprosesseihin (myös lainvalmisteluun ja hankkeiden toteuttamiseen) perustuu tasa-arvolain velvoitteisiin.

Ministeriöiden talousarvioehdotuksissa tulee esittää yhteenveto hallinnonalan toiminnasta, jolla on merkittäviä sukupuolivaikutuksia. Sukupuolinäkökulman valtavirtaistamiseen velvoittava ohjeistus on ollut vuodesta 2006 lähtien valtiovarainministeriön määräyksessä toiminta- ja taloussuunnittelusta sekä kehys- ja talousarvioehdotusten laadinnasta[1]. Määräys on siis ollut voimassa vuoden 2007 budjetista lähtien, 10 vuoden ajan.

Tasa-arvokirjaukset talousarvioesityksessä 2018

Vuoden 2018 talousarvioesityksessä kaikki ministeriöt ovat tehneet vähintään ohjeitten edellyttämän yhteenvetotarkastelun. Useimmat ministeriöt ovat kirjanneet ainakin yhden sukupuolten väliseen tasa-arvoon liittyvän tavoitteen. Alle puolet ministeriöistä on nostanut esiin vähintään yhden toimenpiteen valtavirtaistamisen tai sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi. Yksittäisen määrärahan kohdentumista sukupuolen mukaan tai tasa-arvon edistämiseksi on eritellyt puolet ministeriöistä. Yleisintä on, että ministeriöllä on VM:n ohjeissa vaadittu yhteenvetotarkastelu.

[1] Valtiovarainministeriön määräys toiminta- ja taloussuunnittelusta sekä kehys- ja talousarvioehdotusten laadinnasta. TM 0802.

Postiosoite PL 33, 00023 Valtioneuvosto
Käyntiosoite Kirkkokatu 14, 00170 Helsinki
Puhelin 0295 16001 / vaihde

Sähköpostiosoite etunimi.sukunimi@stm.fi
www.tane.fi
www.facebook.com/tasaarvo

Ministeriöt ovat lisäksi esittäneet talousarvioesityksissään henkilöstöpoliittisia lukuja sukupuolittain. Mainintoja ja tavoitteita sukupuolten tasa-arvoon liittyen esitetään jonkin verran. Sen sijaan konkreettiset toimenpiteet ja määrärahat sukupuolten tasa-arvoon liittyen ovat harvinaisia.

Myönteistä kehitystä on tapahtunut vuoden 2007 budjetista, jolloin vain kolme ministeriötä laati ohjeissa vaaditun yhteevetotarkastelun, mutta vielä on pitkä matka siihen, että määrärahojen sukupuolivaikutukset arvioitaisiin kattavasti ja että se olisi kaikkiin prosesseihin kuuluva rutiini.

Hallituksen tasa-arvo-ohjelmaan sisältyy hanke talousarvion sukupuolivaikutusten arvioinnista (STM ja VM). Syyskuun alussa 2017 käynnistyneessä vuoden mittaisessa hankkeessa arvioidaan vuoden 2017 talousarvion määräraha- ja veromuutosten sukupuolivaikutuksia, kehitetään sukupuolivaikutusten arviointimenetelmiä ja sukupuolitietoisen budjetoinnin toimintamallia. Tuloksia hankkeesta saadaan vuoden 2018 aikana.

Paitsi, että tasa-arvolaki ja talousarvioesityksen laatimisohjeet edellyttävät päätösten sukupuolivaikutusten arvioimista, on se myös taloudellisesti ja yhteiskuntapoliittisesti järkevää.

Kun sukupuolivaikutukset arvioidaan, tiedetään miten esimerkiksi lisämäärärahat tai leikkaukset kohdistuvat ja ennen kaikkea onko päätöksellä toivottu vaikutus. Miten päätös vaikuttaa naisiin ja miehiin entä tyttöihin ja poikiin?

Sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisen toimenpiteitä on tarkennettu hallituksen tasa-arvo-ohjelmassa[2]. Tasa-arvo-ohjelmaan on kirjattu pitkän aikavälin tavoite siitä, että valtioneuvoston päätöksenteko tukee sukupuolten tasa-arvoa.

Ministeriöiden laatiessa seuraavia talousarvioesityksiä on käytössä uusia tutkimustuloksia ja menetelmiä sukupuolivaikutusten arvioimiseksi. *Tasa-arvoasiain neuvottelukunta esittää, että valtiovarainministeriö tarkentaa ministeriöille annettavia ohjeita talousarvioesityksen laatimiseksi sukupuolitietoisesti.*

Tasa-arvovaltuutetun resurssit ja naisjärjestöjen kattojärjestöjen avustus

Tasa-arvovaltuutettu

Tasa-arvolain velvoitteiden toteutumisen ja sukupuolten välisen tasa-arvon edistämisen kannalta on tärkeää, että tasa-arvovaltuutetulla valvovana viranomaisena on tehtäviensä hoitamiseen riittävät resurssit.

Tasa-arvolakiin on tehty 2000-luvulla useita merkittäviä uudistuksia, erityisesti vuosina 2005 ja 2015. Uudistukset ovat koskeneet muun muassa työpaikkojen tasa-arvosuunnitteluvelvoitetta palkkakartoituksineen ja oppilaitosten tasa-arvosuunnittelua. Tasa-arvosuunnitteluvelvoite koskee noin 5 500 työnantajaa sekä 3 200 peruskoulua ja yli 500 muuta oppilaitosta. Vuoden 2015 tasa-arvolakiuudistuksessa kirjattiin lakiin syrjintä sukupuoli-identiteetin ja sukupuolen ilmaisun perusteella sekä tämän syrjinnän ennaltaehkäisy.

Tasa-arvovaltuutetun toimiston henkilöresurssit eivät ole kasvaneet yllä kuvattujen uudistusten myötä, toimistossa työskentelee yhteensä kymmenen henkilöä kuten jo vuonna 2005.

[2] Hallituksen tasa-arvo-ohjelma 2016-2019http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/75238

Muutokset ovat synnyttäneet kuilun tasa-arvovaltuutetun tehtävien ja käytettävissä olevien voimavarojen välille.

TANE toteaa, että tasa-arvovaltuutettu tarvitsee tehtäviensä hoitamiseen lisää henkilöresursseja. Ne ovat välttämättömiä erityisesti tasa-arvon edistämisvelvoitteiden nykyistä tehokkaammaksi valvomiseksi.

Suomessa tasa-arvoviranomaisten resursseja ei ole lisätty yli kymmeneen vuoteen – vaikka Suomi profiloituu naisten aseman ja tasa-arvon edistäjänä kansainvälisesti. Ruotsissa aloittaa tammikuussa 2018 toimintansa uusi 75 työntekijän tasa-arvovirasto, joka vastaa tasa-arvopolitiikan ohjaamisesta, koordinoinnista ja arvioinnista.

Tasa-arvoviranomaisten heikkoja mahdollisuuksia tehdä työtään on tarkasteltava Suomessa. Tasa-arvotavoitteita ei saavuteta ilman vahvaa tasa-arvohallintoa.

Naisjärjestöjen kattojärjestöjen valtionapu

Opetus- ja kulttuuriministeriön talousarvioesityksessä on momentti 29.10.51 avustus naisjärjestöille, NJKL, NYTKIS ja Monika-naiset liitto. Kaikki kolme järjestöä ovat kattojärjestöjä.

Vuonna 1911 perustettu Naisjärjestöjen Keskusliitto on sukupuolten välistä tasa-arvoa, naisten oikeuksia ja tyttöjen ja naisten ihmisoikeuksia edistävien naisjärjestöjen kattojärjestö ja yhteistyöfoorumi. Keskusliitto yhdistää eri alojen toimijoita tavoitteelliseen työhön tasa-arvoisemman yhteiskunnan aikaansaamiseksi ja on kansallisesti ja kansainvälisesti aktiivinen toimija. Naisjärjestöjen Keskusliittoon kuuluu 58 jäsenjärjestöä, joissa on yhteensä yli 400 000 jäsentä.

Naisjärjestöt Yhteistyössä - Kvinnoorganisationer i Samarbete NYTKIS ry on kattojärjestö, johon kuuluvat mm. kaikkien eduskuntapuolueiden naisjärjestöt sekä Naisasialiitto Unioni, Naisjärjestöjen Keskusliitto ja Sukupuolentutkimuksen seura. NYTKIS ry:n toiminnan päämäärinä ovat sukupuolten tasa-arvo, naisten syrjinnän lopettaminen ja naisten ihmisoikeuksien toteutuminen. NYTKIS ry:hyn kuuluu 11 jäsenjärjestöä. Sen jäsenmäärä on noin 420 000. NYTKIS ry:llä on 15 alueellista toimikuntaa, joten sen toiminta on valtakunnallista.

Monika-Naiset liitto ry on sosiaalialalla toimiva monikulttuurinen kattojärjestö, joka kehittää ja tarjoaa erityispalveluja väkivaltaa kokeneille maahanmuuttajataustaisille naisille ja lapsille. Se toimii asiantuntijana ja vaikuttajana etniseen yhdenvertaisuuteen ja väkivaltaan liittyvissä kysymyksissä sekä edistää kotoutumista tukemalla maahanmuuttajien kansalaistoimintaa.

Monika-Naiset liitto on edelleen ainoa naiserityistä maahanmuuttajatyötä tekevä järjestö. Toiminnan volyymi ja tarve kasvaa jatkuvasti maahanmuuttotilanteen myötä. Tarve toiminnalle kasvaa erityisesti pääkaupunkiseudun ulkopuolella, jossa kohderyhmälle on hyvin vähän kriisi- ja kotoutumisen tukipalveluja. Näitä Monika-Naiset voisi käynnistää STEA-rauhoitteisesti, mutta alueellistaminen edellyttää myös hallinnolta resursseja, joita tällä hetkellä ei ole. Tasa-arvotyölle maahanmuuttajanaisten parissa on iso kysyntä ja tilaus, mutta toimijat tarvitsevat konkreettista kattojärjestön tukea toimintansa käynnistämiseksi

Naisjärjestöjen valtionavustus on muihin kansalaistoiminnan kansallisiin kattojärjestöihin verrattuna hyvin matala. Jo entisestään matala rahoitus on laskenut viime vuosina merkittävästi. Naisjärjestöjen Keskusliiton valtioavustus on laskenut viidessä vuodessa 28 %. Naisjärjestöjen Keskusliiton valtionavustus oli vuonna 2012 174 000 euroa (vuonna 2015 158 000 euroa,), tänä vuonna vain 126 000 euroa.

Myös NYTKIS ry:n rahoitus on viime vuosina laskenut. Vuonna 2008 NYTKIS ry:n valtionapu oli 127 00 euroa ja tänä vuonna 99 000 euroa. Monika-Naisten valtionapu on yhteensä 43 000 euroa.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta esittää momentille 29.10.51 naisjärjestöille; NJKL, NYTKIS ry ja Monika-Naiset liitto lisää 450 000 euroa

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta on huolissaan naisjärjestöjen kattojärjestöjen mahdollisuudesta jatkaa tärkeää työtään. Järjestöt ovat jo minimoineet kulunsa ja suuri osa työstä tehdään jo nyt vapaaehtois-voimin. Kun kattojärjestön palkattujen työntekijöiden määrä laskee alle kahden, on toiminta erittäin haavoittuvaa.

Hannele Varsa
pääsihteeri